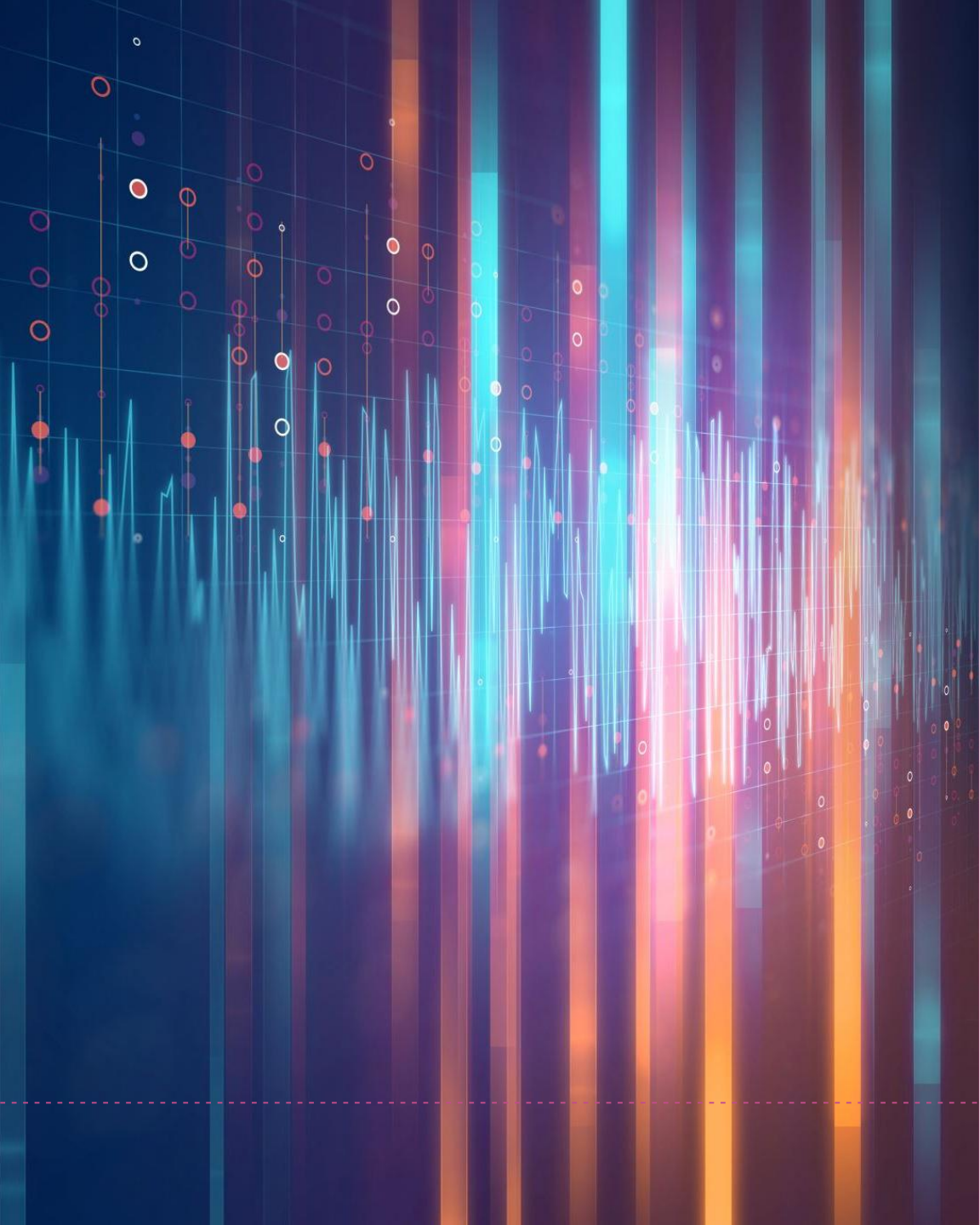

Суперечливі аспекти відкриття провадження у справі про банкрутство в ракурсі «спору про право» як альтернативного способу захисту порушеного права

Олег Матушак, суддя Західного апеляційного
господарського суду (м.Львів)

Еволюція розвитку норм законодавства, що регулюють стадію відкриття провадження у справі про банкрутство за періоду відновленої Незалежності України

- ♦ 1. Кредитор може звернутися з заявою про порушення справи про банкрутство юридичної особи у разі, коли остання неспроможна задовольнити протягом одного місяця визнані нею претензійні вимоги або **сплатити борг за виконавчими документами**.

(ч.2 ст. 5 Закону України «Про банкрутство», що був введений в дію Постановою Верховної ради України 14.05.1992).

♦

- ♦ 2. Безспірні вимоги кредиторів - вимоги кредиторів, визнані боржником, **інші вимоги кредиторів, підтверджені виконавчими документами** чи розрахунковими документами, **за якими відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника. Справа про банкрутство порушується арбітражним судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати**, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено цим Законом.

(ст. 1 та ч.3 ст. 6 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у первинній його редакції, що вступила у чинність з 01.01.2000).

Сучасне нормативне регулювання стадії відкриття провадження у справі про банкрутство через призму застосування поняття «спір про право».

Господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.
(ч.6 ст. 39 КУзПБ)

ТОМУ:

- а) застосовуючи правила граматики з української у словосполученні «підлягає вирішенню», дієслово «підлягає», може змінюватися за часами на минулий, теперішній і майбутній;
- б) дієслово «підлягає» не можна віднести до минулого чи теперішнього часів, бо вони мали б звучати як «підлягав» та «вирішується»;
- в) словосполучення «підлягає вирішенню» засвідчує, що певна процесуальна дія має відбутися пізніше, тобто тут йдеться про вживання цієї синтаксичної конструкції у майбутньому часі.
- Висновок:** законодавець у даному разі вказує на те, що «спір про право», це судовий спір позовного провадження, який виник під час проведення попереднього засідання у ще не відкритій справі про банкрутство у спосіб заперечення боржником вимог ініціюючого кредитора, але може бути вирішений судом в позовному провадженні, тобто, у майбутньому періоді.

Додаткові обставини дослідження часового виникнення спору про право.

- ♦ Інші суперечливі юридичні обставини і наслідки в ракурсі «спір про право»:
 - ♦ 1) спір про право (відкрите провадження) повинен уже існувати станом на дату подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство;
 - ♦ 2) спір повинен бути ініційований тим, хто не визнає право, тобто, у них спірних правовідносинах;
 - ♦ 3) в силу доказів у справі, спору про право не було до дати подання заяви про відкриття провадження у справі (акти звірки, відповіді на претензії і т.д.), і з'явився такий спір лише як штучна перешкода боржника проти можливого відкриття провадження.
-
- ♦ **Спростування одним пунктом:**
 - ♦ згідно ст. 5 ГПК України, такого способу захисту порушеного права як вважати припиненими зобов'язання на виконання умов договору (сплати коштів, поставки товарів і т.д.) не може бути в силу як закону, так і численних правових висновків Верховного Суду, тому боржник як би цього не хотів (створити спір про право), він його лише може створити як наслідок уже поданого позову не ним, а кредитором, а створити спір про право сам, до подання заяви про відкриття провадження у справі - процесуально не може.

Альтернативність чи виключна послідовність способів судового захисту

- Здійснюючи правосуддя, господарський суд захищає права та інтереси фізичних і юридичних осіб, державні та суспільні інтереси **у спосіб, визначений законом або договором**. У випадку, якщо **закон або договір не визначають ефективного способу захисту** порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити **у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону**. (ч.ч.1 та 2 ст. 5 ГПК України)
- У переліку способів судового захисту, що передбачений ч.2 ст. 16 ЦК України, не передбачено такого способу захисту, як звернення до суду із заявою про банкрутство.
- Цей Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи. (преамбула КУзПБ)
- На відміну від інших способів судового захисту у позовному провадженні, звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, має такі особливості (відмінності):**
 - 1) спосіб захисту порушеного права як звернення до суду із заявою про порушення справи про банкрутство боржника, не передбачений законом, а передбачений договором, виключається зважаючи на специфіку правовідносин;
 - 2) не лише ініціюючий кредитор може звертатися із такою заявою, а і сам боржник з настанням для обох, одних і тих же наслідків: для боржника – пропорційний поділ його активів серед усіх кредиторів, а для кредиторів – вступ у змагальний конкурсний процес;
 - 3) ініціюючий кредитор усвідомлює, що виконання судового рішення буде здійснюватися на його користь на конкурсних засадах паралельно із іншими кредиторами однієї черги без будь-якої гарантії, що до нього дійде черга погашення його грошових вимог. Тобто, уповноважена особа (у даному разі арбітражний керуючий) може навіть і не приступати до погашення вимог ініціюючого кредитора, на відміну від виконання рішення суду державним, чи приватним виконавцем;
 - 4) у разі відсутності активів у боржника із його подальшою ліквідацією, завершується виконання усіх судових рішень щодо боржника без можливості відновлення їх виконання в майбутньому. Виконавче ж провадження може відновлюватися 10-тиліттями у разі дотримання стягувачем процесуальних строків звернення до органів виконання;
 - 5) під час виконання судових рішень у справі про банкрутство, доля і розмір грошових вимог ініціюючого кредитора може вирішуватися не тільки ним самим, а більшістю голосів майбутніх кредиторів у спосіб повного або часткового їх списання;
 - 6) відкриваючи провадження у справі про банкрутство без вирішеного спору по суті в межах позовного провадження та наявності заперечень боржника, у одному процесі всупереч вимог ст. 19 Конституції України, буде об'єднано у два процеси: позовне провадження; і провадження у справ про банкрутство боржника;
 - 7) відповідач у справі позовного провадження і одночасно боржник у банкрутському провадженні неправомірно позбавлятиметься таких процесуальних прав (в т.ч. і конституційних в силу п.8 ч.1 ст. 129 Конституції України) як право на апеляційне і касаційне оскарження; оскарження дій чи бездіяльності державного чи приватного виконавця (згідно ст.ст. 339-1 – 341 ГПК України), а також багатьох інших процесуальних прав, які притаманні виключно позовному провадженню.

Про правові висновки Верховного Суду.

- ♦ Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права при дотриманні норм процесуального права, а згідно ч.4 тієї ж норми, при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин, суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладених в постановках Верховного Суду.

(ч.ч.2, 4 ст. 236 ГПК України).

- ♦ Незважаючи на численне існування протилежних правових висновків, Верховний Суд останнім часом усе більше «схиляє» шальки терезів на сторону неможливості відкриття провадження у справі у разі відсутності судового рішення при запереченні боржника проти відкриття провадження.
- ♦ Поряд з викладеним Суд зазначає **про відмінності між вирішенням «спору про право» між кредитором та боржником у розумінні ч.6 ст. 39 КУзПБ та вирішенням питання про відкриття провадження у справі про банкрутство**, так як існують процесуальні особливості здійснення кожного із таких проваджень. Основні відмінності між двома наведеними провадженнями полягають:
 - ♦ 1) у **різних формах** господарського судочинства;
 - ♦ 2) у **відмінних процесуальних строках** здійснення кожного із таких проваджень;
 - ♦ 3) у **відмінних процесуальних заходах /діях**, які має право та може застосувати суд під час здійснення кожного із названих проваджень, оскільки, зокрема вчинення таких процесуальних дій як **призначення експертизи, виклик свідків, залучення до участі інших учасників у справі задля оцінки їх прав і обов'язків щодо предмета спору, врегулювання спору за участю судді, зупинення провадження у справі тощо** допускається лише у справах позовного провадження, однак не під час вирішення питання про відкриття провадження у справі про банкрутство, що зумовлено, зокрема і визначеним законом строком здійснення кожного із відповідних проваджень.

(п.п. 8.7 – 8.9 постанови КГС ВС у справі №907/600/24 від 25.03.2025)

Висновки.

- ♦ Враховуючи наведені вище обставини у сукупності із системним аналізом норм чинного законодавства (в т.ч. господарського процесуального) в історичному аспекті розвитку, аналіз стадії відкриття провадження у справі через категорію «спір про право» як складової частини інституту банкрутства, більш переконливим вбачається висновок, що звернення ініціюючого кредитора до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство є похідним способом захисту порушеного майнового права, а не альтернативним поруч із таким захистом у позовному провадженні.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!